

2 m., todėl kai kurios kredito unijos privalės imtis papildomų priemonių, kad visi investiciniam portfeliui keliami reikalavimai būtų vykdomi.

Priimti indėliai tebėra pagrindinis kredito unijų finansavimosi šaltinis – jais buvo finansuojama beveik 90 proc. kredito unijų turto. Apžvelgiamu laikotarpiu indėlių portfelis sumažėjo beveik 6 mln. Eur, arba 1 proc., ir ataskaitinę datą sudarė 558 mln. Eur. Indėlių portfelio mažėjimą nulėmė kredito unijos AMBER pripažinimas nemokia. Įvykus šiam draudimui įvykiui ir minėtos kredito unijos indėlininkams įgijus teisę į draudimo išmokas (apie 17 mln. Eur), susidarė atitinkamo dydžio kredito unijos įsiskolinimas valstybės įmonei „Indėlių ir investicijų draudimas“, kuris buvo eliminuotas iš kredito unijos indėlių portfelio. Bendrą indėlių portfelio mažėjimą sušvelnino padidėję neterminuoti indėliai. Dėl sezoniškumo padidėjus įplaukoms į žemdirbių vienijančių kredito unijų narių sąskaitas, neterminuoti indėliai išaugo apie 11 mln. Eur ir ketvirčio pabaigoje sudarė beveik 27 proc. visų indėlių. Pateiktų ataskaitų duomenimis, dauguma kredito unijų už 12 mėn. trukmės indėlius eurais, kaip ir ketvirčio pradžioje, mokėjo ne didesnes kaip 0,8 proc. palūkanas. Kaip paprastai, daugiausia indėlių (96,8 %) priklausė fiziniams asmenims – nepaisydami mažų palūkanų normų jie renkasi indėlius kaip saugaus taupymo priemonę.

Kredito unijų narių skaičiui augant ir kredito unijų, ypač aktyviausiai kreditavusių, nariams įnešus papildomų pajų, pajinis kapitalas 2016 m. trečiąjį ketvirtį padidėjo 1,9 proc. – iki 58,9 mln. Eur. **Kredito unijų pateiktais 2016 m. spalio 1 d. duomenimis, tik 10 proc. pajinio kapitalo sudaro pagrindiniai pajai, kurie atitinka nuo 2017 m. sausio 1 d. tvariam kapitalui keliamus reikalavimus.** Didžiausią pajinio kapitalo dalį (90 %) sudarė kredito unijų narių įsigyti papildomi pajai, pagal šiuo metu galiojančio Kredito unijų įstatymo (toliau – Įstatymas) nuostatas neatitinkantys tvariam kapitalui keliamus reikalavimų, nes Įstatyme nenumatyta galimybė jais dengti kredito unijų patirtus nuostolius. **Todėl kredito unijoms teks imtis papildomų veiksmų siekiant, kad nuo 2017 m. sausio 1 d., įsigaliojus naujai Įstatymo redakcijai, didėtų jų kapitalo dalis, atitinkanti tvariam kapitalui keliamus reikalavimus.**

Nors pajinis kapitalas apžvelgiamu laikotarpiu augo, tačiau kredito unijų perskaičiuotas kapitalas – svarbus daugumos veiklos riziką ribojančių normatyvų ir kitų teisės aktų reikalavimų vykdymui užtikrinti – dėl patirtų nuostolių sumenko 6,7 proc. (iki 56,5 mln. Eur).

Pateiktų ataskaitų duomenimis, nuo metų pradžios 48 kredito unijos uždirbo 3,7 mln. Eur pelno, tačiau 26 kredito unijos dirbo nuostolingai ir patyrė 8,1 mln. Eur nuostolių, nulėmusių nuostolingą 2016 m. devynių mėnesių kredito unijų sektoriaus veiklą – patirta 4,4 mln. Eur nuostolių (per 2015 m. tą patį laikotarpį uždirbta 1,7 mln. Eur pelno). **Nuostolingą veiklą nulėmė toliau mažėjančios kredito unijų pajamos ir didėjančios išlaidos** – per 2016 m. devynis mėnesius uždirbta 17 proc. mažiau pajamų negu 2015 m. tą patį laikotarpį, tačiau išlaidų patirta beveik 4 proc. daugiau. 2016 m. spalio 1 d. duomenimis, didžiausią kredito unijų pajamų dalį (68 %) sudarė palūkanų pajamos (daugiausia – už nariams suteiktas paskolas), tačiau jų gauta dešimtadaliu mažiau negu per praėjusių metų tą patį laikotarpį. Reikšmingą įtaką palūkanų pajamų sumažėjimui turėjo perpus sumenkusios už VP gautos palūkanų pajamos (kredito unijoms mažinant VP portfelius). Be to, mažėjant VP portfeliams, perpus sumažėjo ir pajamos, gautos iš operacijų VP. Didžiausią 2016 m. devynių mėnesių kredito unijų sektoriaus išlaidų dalį (55 %) sudarė operacinės išlaidos. Palyginti su 2015 m. tuo pačiu laikotarpiu, šios išlaidos padidėjo daugiau nei trečdaliu (personalo išlaikymo išlaidos padidėjo 6,2 %), o joms padengti prireikė 65 proc. visų gautų pajamų, arba 25 proc. punktais daugiau nei prieš metus. Kai kurių kredito unijų nuostolingos veiklos priežastimi tapusios vertės sumažėjimo išlaidos, palyginti su 2015 m. tuo pačiu laikotarpiu, sumenko 40 proc. ir sudarė mažiau negu 10 proc. visų sektoriaus išlaidų. **Menkstant uždirbamoms pajamoms, kredito unijos turėtų atitinkamai mažinti ir patiriamas išlaidas, tačiau Lietuvos bankas stebi atvirkščias tendencijas – atskiros kredito unijos išlaidauja nepateisinamai (pvz., yra įsigijusios prabangius „Porsche“ arba „Bentley“ automobilius).**

Pateiktų 2016 m. spalio 1 d. ataskaitų duomenimis, kredito unijų sistemos kapitalo pakankamumo rodiklis sudarė 16,6 proc. (normatyvas – 13 %), likvidumo rodiklis – 52,99 proc. (minimalus reikalaujamas – 30 %³). Ataskaitinę datą veiklos riziką ribojančių normatyvų nevykdė 6 kredito unijos:

- kredito unija AMBER, kuriai iškelta bankroto byla, nevykdė kapitalo pakankamumo, likvidumo ir didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvų;
- Pajūrio kredito unija – kapitalo pakankamumo, didžiausios paskolos vienam skolininkui ir didžiausios atvirosios pozicijos užsienio valiuta (vienos valiutos (JAV dol.) atvirosios pozicijos) normatyvų;
- kredito unija Centro taupomoji kasa ir kredito unija „Vilniaus kreditas“ – kapitalo pakankamumo ir didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvų;
- Palangos kredito unija – didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui normatyvo (kredito unijai nustatytas individualus terminas normatyvo vykdymui užtikrinti);
- Pareigūnų kredito unija – likvidumo normatyvo.

³ Kredito unijoms, kurių turtas didesnis kaip 4,34 mln. Eur ir indėlių metinis augimo tempas viršija tvarų augimo tempą, taikomas atitinkamai 40, 50 arba 60 proc. dydžio likvidumo normatyvas.

Nuo 2016 m. gruodžio 31 d. įsigalios visoms kredito unijoms vienodas 30 proc. dydžio likvidumo normatyvas.

Atsižvelgiant į tai, kad beveik visų kredito unijų veiklos riziką ribojančių normatyvų nevykdymas susijęs su kapitalo trūkumu, tvaraus kapitalo kaupimas yra vienas iš svarbiausių kredito unijų veiklos strateginių tikslų, nes, kaip minėta, tik 10 proc. kredito unijų pajinio kapitalo sudaro tvaraus kapitalo reikalavimus atitinkantis kapitalas.

Pareigūnų kredito unija po ataskaitinės datos pateikė informaciją, kad padėtį ištaisė ir likvidumo normatyvą jau vykdo. Kredito unija „Vilniaus kreditas“ po ataskaitinės datos taip pat pateikė informaciją, kad vykdo kapitalo pakankamumo normatyvą, tačiau dėl didžiausios paskolos sumos vienam skolininkui nevykdymo, kaip ir Pajūrio kredito unijai ir kredito unijai Centro taupomajai kasai, nevykdančioms veiklos riziką ribojančių normatyvų ir nesiėmusioms priemonių jų vykdymui užtikrinti, bus svarstomas klausimas dėl Kredito unijų įstatyme nustatytų poveikio priemonių taikymo ir (arba) rašytinių nurodymų davimo.

Pažymėtina, kad Lietuvos banko interneto svetainėje viešai skelbiama informacija apie kiekvienos kredito unijos metų ir kiekvieno ketvirčio pagrindinius veiklos rodiklius ir veiklos riziką ribojančių normatyvų vykdymą ([http://www.lb.lt/pagrindiniai kredito uniju sektorius veiklos rodikliai](http://www.lb.lt/pagrindiniai_kredito_uniju_sektorius_veiklos_rodikliai)).

Lietuvos Respublikos Seimo priimtas naujas Lietuvos Respublikos kredito unijų įstatymas padėjo pagrindus kredito unijų sistemos pertvarkai, kuria siekiama išspręsti šiame finansų sektoriuje susikaupusias problemas. **Siekiant sėkmingai įgyvendinti pertvarką, pradėtas visų veikiančių kredito unijų turto kokybės vertinimas.** Jis turėtų būti atliktas iki šių metų pabaigos. Tikimasi, kad turto kokybės vertinimo rezultatai atskleis realią kredito unijų turto vertę ir jų finansinę būklę, nuo kurios priklausys tolesnės kredito unijų veiklos perspektyvos.

Lietuvos bankas rengia teisės aktus, susijusius su kredito unijų reforma ir centrinių kredito unijų bei specializuotų bankų steigimu. Jau parengtas ir su rinkos dalyviais suderintas Sutikimo vykdyti kredito unijos pertvarkymą išdavimo taisyklių projektas, artimiausiu metu jis bus pateiktas svarstyti Lietuvos banko valdybai. Be to, parengtas ir rinkos dalyviams pateiktas Bankų veiklos licencijavimo taisyklių projektas.

Tam tikrų rengimosi reformai požymių matyti ir kredito unijų sektoriuje. Kai kurios kredito unijos neeiliniuose visuotiniuose narių susirinkimuose, be kita ko, svarsto kredito unijų įstatų keitimo klausimus, susijusius su buveinės perkėlimu iš rajono ar kito miesto į Vilnių. Lietuvos bankui tai kelia susirūpinimą, nes, pakeitus kredito unijos buveinės adresą, esami kredito unijos nariai nebeatitinka nustatytų naujų narystės kriterijų, o kartu netenka galimybės naudotis kredito unijos teikiamomis paslaugomis. Lietuvos bankas atidžiai stebi šiuos procesus ir vertina juos kritiškai.

Kredito unijoms aktualios finansinių paslaugų reguliavimo iniciatyvos. Priimtas **Mokėjimų įstatymo pakeitimų įstatymas**, kuriuo įgyvendinama Direktyva 2014/92/ES dėl mokesčių, susijusių su mokėjimo sąskaitomis, palyginamumo, mokėjimo sąskaitų perkėlimo ir galimybės naudotis būtiniausias savybes turinčiomis mokėjimo sąskaitomis. Direktyva ir minėto įstatymo pakeitimais siekta suteikti vartotojams galimybę palyginti skirtingų mokėjimo paslaugų teikėjų taikomus įkainius ir nesudėtingai perkelti asmens turimą mokėjimo sąskaitą iš vieno paslaugų teikėjo pas kitą ir pan. Pakeitimais taip pat siekiama sudaryti sąlygas vartotojams už prieinamą kainą naudotis pagrindine mokėjimo sąskaita. Būtiniausias mokėjimo paslaugas (sąskaitos atidarymas, mokėjimo kortelės suteikimas, atsiskaitymai mokėjimo kortele, neribotas lėšų įskaitymas į sąskaitą, tam tikras skaičius kredito pervedimų, tam tikra lėšų išgryninimo suma, elektroninė bankininkystė ir pan.) pagrindinėje mokėjimo sąskaitoje kredito įstaigos (bankai, kredito unijos) privalės teikti už ne didesnę nei Lietuvos banko nustatytą kainą. Įstatymo nuostatos, susijusios su pagrindine mokėjimo sąskaita ir sąskaitos perkėlimu, įsigalios 2017 m. vasario 1 d.

Lietuvos Respublikos Seimui svarstyti pateiktas **Lietuvos Respublikos kredito, susijusio su nekilnojamoju turtu, įstatymo projektas.** Jis įgyvendina Direktyvą 2014/17/ES dėl vartojimo kredito sutarčių dėl gyvenamosios paskirties nekilnojamojo turto (toliau – Direktyva) ir nacionalinius pasiūlymus dėl teisinio reguliavimo tobulinimo būsto kreditų teikimo srityje. Projekte numatoma, kad įstatymo nuostatos bus taikomos plačiau, nei numato Direktyva, ir apims visas kredito sutartis, užtikrintas ne tik būsto, bet ir kitokio nekilnojamojo turto įkeitimu. Siekiant palengvinti vartotojų galimybes paprastai palyginti kelių kredito davėjų ar tarpininkų pasiūlymus ir išsirinkti sau naudingiausią, kredito davėjai ar tarpininkai privalės vartotojui pateikti informaciją apie kredito sąlygas standartine forma. Taip pat siūloma nustatyti privalomų kredito sutarčių sąlygų sąrašą, reikalauti aiškiai atskleisti palūkanų normos struktūrą ir palūkanų normos keitimo sąlygas. Projekte numatytas 30 dienų laikotarpis iki sutarties pasirašymo, per kurį kredito gavėjas galėtų atidžiai palyginti, apsvarstyti ir įvertinti kredito pasiūlymus bei savo galimybes. Be to, per 14 dienų nuo sutarties sudarymo kredito gavėjas galės atsisakyti jau sudarytos kredito sutarties. Numatoma, kad išankstinio kredito grąžinimo atveju kredito davėjui priklausanti kompensacija, įprastai vadinama išankstinio kredito grąžinimo mokesčiu, negalės viršyti 3 proc. anksčiau nustatyto termino grąžinamos kredito sumos. Numatoma, kad kredito davėjo vartotojui taikomų netesybų už įsipareigojimų nevykdymą dydis negalės viršyti 0,05 proc. pradelstos sumokėti sumos už kiekvieną pradelstą dieną. Įstatymas priimtas 2016 m. lapkričio 10 d.

Įsteigtas **Asmenų, dėl kurių yra pateikti prašymai neleisti jiems sudaryti vartojimo kredito sutarčių, sąrašas** (toliau – Sąrašas), į kurį nuo 2016 m. lapkričio 1 d. turi galimybę įsirašyti kiekvienas fizinis asmuo, kuris nepageidauja gauti vartojimo kredito. Be to, į Sąrašą asmuo gali būti įtrauktas teismo sprendimu, kai į teismą dėl uždraudimo asmeniui sudaryti vartojimo kredito sutartis kreipsis jo artimieji (sutuoktinis, tėvai, pilnamečiai vaikai), globos (rūpybos) institucija arba prokuroras. Į Sąrašą asmuo įtraukiamas jo prašyme nurodytam, t. y. paties asmens pasirinktam, arba teismo sprendime nurodytam laikotarpiui, o jei asmens prašyme laikotarpis nenurodytas – 2 m. Lietuvos banko turimais duomenimis, atsira-

dus šiai galimybei, į Sąrašą jau įsirašė pirmieji pageidaujantys būti nekredituojami tam tikrą laikotarpį (kai kurie 30–40 m. ir ilgiau) asmenys.

Kredito unijų pareiga – sprendimo dėl vartojimo kredito suteikimo asmeniui priėmimo momentu patikrinti, ar vartojimo kreditą norintis gauti asmuo nėra įrašytas į šį Sąrašą. Kredito unijoms draudžiama suteikti vartojimo kreditą į Sąrašą įrašytam asmeniui, o su tokiu asmeniu sudaryta vartojimo kredito sutartis bus laikoma negaliojančia. Nuo 2016 m. lapkričio 1 d. vartojimo kredito davėjai teikė užklausas apie pageidaujančius gauti vartojimo kreditus asmenis (dėl kai kurių asmenų buvo klausiama keletą kartų).

Vartotojų ir kredito unijų ginčų nagrinėjimas. 2016 m. trečiąjį ketvirtį Lietuvos bankas gavo 5 kreipimusis dėl ginčų, kilusių tarp kredito unijų ir vartotojų. Vienas šių ginčų baigėsi pasiekus vartotojo ir kredito unijos taikų susitarimą, kiti dar nagrinėjami. Sprendimų dėl ginčo esmės nebuvo priimta. Kaip ir anksčiau, apžvelgiamu laikotarpiu buvo aktualus kredito unijų pajų grąžinimo klausimas. Lietuvos banko Priežiūros tarnyba gauna pareiškėjų prašymus įpareigoti kredito unijas įskaityti papildomus pajinius įnašus paskutinėms paskolų įmokoms padengti. Lietuvos bankas, atsižvelgdamas į tarp pareiškėjų ir kredito unijų tokiais atvejais susiklostančius dvejopus teisinius santykius – vartojimo paskolos ir dalyvavimo kredito unijos kapitale – atsisako nagrinėti tokio pobūdžio ginčus, nes, siekiant išspręsti pareiškėjų, kaip vartotojų, keliamą ginčą dėl paskolos sutarties vykdymo iš esmės, pirmiausia reikėtų išspręsti klausimą, susijusį su pareiškėjų narystės unijoje sritimi ir pajaus kaip VP, patvirtinančio asmens dalyvavimą kredito unijos kapitale, panaudojimu, o tokie ginčai yra nagrinėjami tik bendrosios kompetencijos teismuose.

Priedas. Kredito unijų sektoriaus veiklos rodiklių kaita

| Eil. Nr. | Rodiklis | Suma, mln. Eur | | | Pokytis, % | |
|-----------|---|----------------|--------------|--------------|----------------------|-------------|
| | | 2015-10-01 | 2016-07-01 | 2016-10-01 | 2016 m. III ketv. | per metus |
| 1 | Turtas | 642,8 | 643,3 | 654,4 | 1,7 | 1,8 |
| 2 | Pinigai | 3,5 | 3,6 | 3,9 | 8,3 | 11,4 |
| 3 | Lėšos bankuose | 21,5 | 28,4 | 30,2 | 6,3 | 40,5 |
| 4 | Lėšos LCKU | 99,6 | 108,6 | 114,4 | 5,3 | 14,9 |
| 5 | Vyriausybės VP | 195,6 | 142,7 | 127,7 | -10,5 | -34,7 |
| 6 | Suteiktos paskolos | 283,7 | 321,7 | 339,9 | 5,7 | 19,8 |
| 7 | Specialieji atidėjiniai paskoloms | 20,4 | 19,1 | 18,4 | -3,7 | -9,8 |
| 8 | Specialiųjų atidėjinių paskoloms ir paskolų santykis, % | 6,7 | 5,6 | 5,1 | - | - |
| 9 | Įsiskolinimai LCKU | 15,2 | 17,3 | 17,6 | 1,7 | 15,8 |
| 10 | Indėliai | 559,5 | 563,9 | 558,0 | -1,0 | -0,3 |
| 10.1 | Kredito unijų narių ir asocijuotųjų narių | 556,9 | 561,5 | 555,3 | -1,1 | -0,3 |
| 11 | Pajinis kapitalas | 54,2 | 57,8 | 58,9 | 1,9 | 8,7 |
| 12 | Einamųjų metų pelnas (nuostolis) | 1,7 | 0,3 | -4,4 | - | - |

Šaltinis: Lietuvos bankas.